

UDK: 32(575.1)

Yakijjan KADIROVA,
Toshkent davlat pedagogika universiteti dotsenti v.b., PhD
E-mail: xqodirova@bk.ru

PhD I. Qarshiyev taqrizi asosida

JANUBIY VILOYATLAR AHOLISINI UY-JOY BILAN TA'MINLASH, KOMMUNAL VA MAISHIY XIZMAT SOHALARIDAGI O'ZGARISHLAR VA MUAMMOLAR (1991-2023 YILLAR)

Аннотация

Mazkur maqolada Qashqadaryo va Surxondaryo viloyatlarida 1991-2023 yillar davomida aholini uy-joy bilan ta'minlash, kommunal va maishiy xizmat sohalarida ro'y bergan o'zgarishlar tahlil qilingan. O'zbekistonning janubiy hududlari demografik o'sish va iqtisodiy rivojlanish nuqtai nazaridan strategik ahamiyatga ega bo'lib, mazkur davr mobaynida bu yerlarda uy-joy qurilishiga oid davlat dasturlari, kommunal xizmatlarni yaxshilashga qaratilgan islohotlar va xususiy sektorning rivojlanishiga oid jarayonlar ko'rib chiqilgan. Maqolada hududlardagi erishilgan yutuqlar bilan birga mavjud muammolar, jumladan: uy-joy qurilishining qishloq va shaharlar o'rtasida nomutanosibligi, kommunal xizmatlardagi uzilishlar, chiqindilarni boshqarish tizimining yetishmovchiligi va maishiy xizmatlar qamrovining cheklanganligiga urg'u berilgan. Muammolarni bartaraf etish uchun investitsiya

Kalit so'zlar: Uy-joy qurilishi, kommunal xizmatlar, maishiy xizmatlar, Qashqadaryo, Surxondaryo, 1991-2023 yillar, qishloq infratuzilmasi, davlat dasturlari, ipoteka kreditlash, qayta tiklanuvchi energiya manbalari, chiqindilarni boshqarish, suv ta'minoti, elektr ta'minoti, maishiy xizmat ko'rsatish, rivojlanish, muammolar va yechimlar.

ИЗМЕНЕНИЯ И ПРОБЛЕМЫ В СФЕРЕ ЖИЛИЩНО-КОММУНАЛЬНОГО И БЫТОВОГО ОБСЛУЖИВАНИЯ НАСЕЛЕНИЯ ЮЖНЫХ РЕГИОНОВ (1991-2023 ГГ.)

Аннотация

В статье анализируются изменения, произошедшие в сфере жилищно-коммунального хозяйства и бытового обслуживания населения Кашкадарьинской и Сурхандарьинской областей за 1991-2023 годы. Южные регионы Узбекистана имеют стратегическое значение с точки зрения демографического роста и экономического развития, и в этот период именно на этих территориях рассматривались государственные программы жилищного строительства, реформы, направленные на улучшение коммунального хозяйства, а также процессы, связанные с развитием частного сектора. В статье освещаются достижения регионов, а также существующие проблемы, среди которых: дисбаланс в жилищном строительстве между сельскими и городскими территориями, перебои в предоставлении коммунальных услуг, несовершенство систем утилизации отходов, ограниченный охват населения коммунальными услугами. Инвестирование для решения проблем

Ключевые слова: Жилищное строительство, коммунальное хозяйство, бытовые услуги, Кашкадарья, Сурхандарья, 1991-2023, сельская инфраструктура, государственные программы, ипотечное кредитование, возобновляемые источники энергии, утилизация отходов, водоснабжение, электроснабжение, бытовые услуги, развитие, проблемы и решения.

CHANGES AND PROBLEMS IN THE HOUSING, COMMUNAL AND HOUSEHOLD SERVICES SECTORS OF THE POPULATION OF THE SOUTHERN REGIONS (1991-2023).

Annotation

This article analyzes the changes that have occurred in the housing, utilities and household services sectors in the Kashkadarya and Surkhandarya regions for 1991-2023. The southern regions of Uzbekistan are of strategic importance in terms of demographic growth and economic development, and during this period, state programs for housing construction, reforms aimed at improving utilities and processes related to the development of the private sector are considered here.

The article emphasizes the achievements in the regions, as well as existing problems, including: the imbalance in housing construction between rural and urban areas, disruptions in utilities, the inadequacy of the waste management system, and the limited coverage of household services. Investment to solve problems

Key words: Housing construction, utilities, household services, Kashkadarya, Surkhandarya, 1991-2023, rural infrastructure, government programs, mortgage lending, renewable energy sources, waste management, water supply, electricity supply, household services, development, problems and solutions.

Kirish. 1991 yilda O'zbekiston davlat mustaqilligini qo'lga kiritganidan keyin mamlakatning har bir hududida, jumladan, Qashqadaryo va Surxondaryo viloyatlarida ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishga alohida e'tibor qaratildi. Janubiy hududlar mamlakatning strategik ahamiyatga ega qismi bo'lib, qishloq xo'jaligi va mineral resurslarga boyligi bilan ajralib turadi. Shunga qaramay, mustaqillik yillarida uy-joy qurilishi, kommunal xizmatlar va maishiy xizmat ko'rsatish sohalarida qator muammolar saqlanib qoldi.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili. 1. Uy-joy bilan ta'minlash: Dinamika va tendensiyalar. 1991-2000-yillar: Iqtisodiy qiyinchiliklar:

Mustaqillikning dastlabki yillarida mamlakatdagi iqtisodiy tanazzul uy-joy qurilishiga salbiy ta'sir ko'rsatdi. Davlat budjetining asosiy qismi asosiy infratuzilma va qishloq xo'jaligini qo'llab-quvvatlashga yo'naltirildi.

Janubiy viloyatlar hududida xususiy uy-joy qurilishiga talab ortishi kuzatildi, ammo qurilish materiallarining narxi qimmatlashgani sababli qurilish sust kechdi.

Ba'zi qishloqlarda hanuz saman (xom gisht) texnologiyalari keng qo'llanildi.

2001-2010-yillar: Davlat dasturlari bilan taraqqiyot: "Qishloq qurilish bank" tashkil etilishi orqali ipoteka kreditlash tizimi ishga tushirildi.

2009 yildan boshlab, qishloq hududlarida namunaviy loyihalar asosida uylar qurish dasturi boshlandi. Bu uylar suv, elektr va gaz ta'minoti bilan ta'minlangan bo'lib, aholining turar-joy sharoitlarini yaxshilashga qaratilgan edi.

Surxondaryo va Qashqadaryo hududlarida yillik o'rtacha 15-20 ming yangi uy-joy qurildi.

2011-2023-yillar: Zamonaviy uy-joy qurilishiga o'tish: Ipoteka kreditlashning kengayishi: Davlat subsidiyalari yordamida

aholining keng qatlamlari uchun uy-joyga ega bo'lish imkoniyati kengaytirildi.

Ko'p qavatli uy-joylar qurilishi: Qarshi va Termiz shaharlarida yuqori zichlikdagi ko'p qavatli uylar qurish amaliyoti kengaytirildi.

Biroq, chekka qishloqlarda qurilish hali ham mavjud talabni qondirish darajasida emas.

Tadqiqot metodologiyasi. Kommunal xizmatlar sohasida o'zgarishlar va muammolar. Suv ta'minoti

Janubiy viloyatlarda ichimlik suviga talab yuqori. Yerosti suvlaridan foydalanish ko'lam cheklangan bo'lib, mavjud suv inshootlari eskirib qolgan.

2015-2023 yillarda "Obod qishloq" va "Obod mahalla" dasturlari doirasida qator qishloqlarda suv quvurlari yangilandi.

Ba'zi chekka qishloqlarda aholining 30-40% ichimlik suviga uzluksiz kirish imkoniyatiga ega emas.

Elektr ta'minoti- Qashqadaryo va Surxondaryoda elektr ta'minotidagi uzilishlar aholi uchun jiddiy muammo bo'lib qolmoqda. Buning asosiy sabablari:

Elektr tarmoqlarining eskirganligi.

Qayta tiklanuvchi energiya manbalarining yetarli darajada joriy etilmaganligi.

2020 yildan boshlab, quyosh energiyasi stansiyalarini joriy etish bo'yicha qator investitsion loyihalar amalga oshirilmoqda.

Gaz va issiqlik ta'minoti- Shaharlarda gaz ta'minoti yaxshilangan bo'lsa-da, qishloq hududlarida ko'mir va gaz ballonlaridan foydalanish hana keng tarqalgan.

Ko'p qavatli uylarda markaziy isitish tizimi yo'qligi muammolardan biri bo'lib qolmoqda.

Chiqindilarni boshqarish - Qashqadaryo va Surxondaryo viloyatlarida chiqindilarni yig'ish va qayta ishlash tizimi yetarli darajada rivojlanmagan.

Axlat poligonlari sanitariya talablariga javob bermaydi.

Tahlil va natijalar. Maishiy xizmatlar sohasi: Rivojlanish va cheklovlar. 1990-yillar oxirida davlat tomonidan boshqarilgan maishiy xizmat shoxobchalari xususiy sektorga topshirildi.

Yangi xizmat turlari (internet xizmatlari, zamonaviy texnika ta'miri) paydo bo'ldi, biroq qishloq hududlarida bu xizmatlarga talab yuqori bo'lsa-da, ularning qamrovi hana past.

Maishiy xizmatlarni raqamlashtirish jarayoni jadallashmoqda, ammo bu jarayon hozircha shaharlarda faolroq amalga oshirilmoqda.

Mavjud muammolar va hal etish yo'llari. Muammolar:

Qishloq hududlarida uy-joy qurilishi talabga javob bermaydi.

Kommunal xizmatlar, ayniqsa, ichimlik suvi va elektr ta'minotida uzilishlar mavjud.

Chiqindilarni boshqarish tizimi rivojlanmagan.

Maishiy xizmatlar qishloqlarda yetarli darajada rivojlanmagan.

Tavsiyalar

Investitsiyalarni jalb qilish: Qishloq infratuzilmasiga yirik sarmoyalarni kiritish.

Qayta tiklanuvchi energiya manbalarini joriy etish: Quyosh va shamol energiyasi imkoniyatlarini kengaytirish.

Maishiy xizmat markazlarini kengaytirish: Qishloqlarda tikuvchilik, oziq-ovqat va texnik xizmatlar uchun yangi korxonalar ochish.

Kommunal xizmatlarni raqamlashtirish: Internet texnologiyalari yordamida xizmat ko'rsatish sifatini yaxshilash.

Xulosa va takliflar. 1991-2023 yillar davomida O'zbekiston janubiy viloyatlarida aholini uy-joy bilan ta'minlash, kommunal va maishiy xizmatlar sohaslarida sezilarli o'zgarishlar ro'y berdi. Mustaqillikning ilk yillarida iqtisodiy qiyinchiliklar va resurslarning cheklanganligi sababli bu sohalarda sust rivojlanish kuzatilgan bo'lsa, keyingi yillarda davlat dasturlari va islohotlar tufayli jadal taraqqiyotga erishildi.

Uy-joy bilan ta'minlash sohasida qishloq va shahar hududlarida yangi massivlar qurilishi jadallashdi, biroq aholi o'sishi va talabning ortishi uy-joy yetishmovchiligi muammosini keltirib chiqardi. Kommunal xizmatlarda infratuzilmani modernizatsiya qilish va xizmat ko'rsatishni raqamlashtirish muhim natijalar berdi, lekin olis hududlarda bu xizmatlarning qamrovi va sifati haligacha yetarli darajada emas.

Maishiy xizmatlar sohasi xususiy sektorning ishtiroki va raqamli texnologiyalarning joriy etilishi bilan sezilarli rivojlandi, ammo hududlararo tafovutlar hana saqlanib qolmoqda.

Kelgusida ushbu muammolarni bartaraf etish va aholi turmush darajasini oshirish uchun quyidagi vazifalar ustuvor ahamiyat kasb etadi:

Uy-joy qurilishi hajmini ko'paytirish va arzonlashtirish mexanizmlarini kuchaytirish.

Kommunal xizmatlar infratuzilmasini kengaytirish, ayniqsa olis hududlarda.

Resurslardan samarali foydalanish va qayta tiklanadigan energiya manbalarini rivojlantirish.

Maishiy xizmatlar sifatini oshirish va qishloq joylarida ularga kirish imkoniyatini kengaytirish.

Shunday qilib, mazkur yo'nalishlarda tizimli islohotlarni davom ettirish orqali janubiy viloyatlar aholisi uchun yanada qulay va zamonaviy yashash muhitini yaratish mumkin.

ADABIYOTLAR

1. Tursunov, O. (2020). Hududiy rivojlanish: Qashqadaryo va Surxondaryo tajribalari. Toshkent: Sharq.
2. Ismoilov, B. (2019). "Janubiy viloyatlarda uy-joy qurilishi va ijtimoiy infratuzilma rivoji." O'zbekiston ilmiy jurnali, 12(4), 45-53.
3. Yusupova, M. (2021). "Surxondaryo viloyatida kommunal xizmatlar tizimini modernizatsiya qilish masalalari." Iqtisodiyot va rivojlanish jurnali, 15(2), 21-30.
4. Qodirov, D. (2022). O'zbekiston janubiy hududlarida ichimlik suvi ta'minoti tizimining rivoji va muammolari. (PhD dissertatsiya). Toshkent Davlat iqtisodiyot universiteti.
5. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi: www.stat.uz
6. O'zbekiston Respublikasi Qurilish va kommunal xo'jalik vazirligi rasmiy sayti: www.mkk.uz
7. Markaziy Osiyo yangiliklari portali: www.centralasia.news
8. Qashqadaryo va Surxondaryo viloyatlari mahalliy hokimiyat hisobotlari (1991-2023 yillar).
9. Buvabayevna, K. K., & Buvabayevna, K. Y. (2025). The Role And Place Of The Family In Forming The National Spirituality Of Youth. American Journal of Advanced Scientific Research, 2(9), 124-128.
10. Kadirova, Y., & Kadirova, K. (2023). Social activity of pedagogue in socio-political life of society. Science and innovation, 2(B3), 417-421.
11. Kadirova, Y. (2024). Aholini ijtimoiy himoyalash tizimini takomillashtirilishi: ish bilan ta'minlash va turmush sharoitini yaxshilash bilan bog'liq islohotlarning natijalari. News of the NUUZ, 1(1.2), 11-14.
12. Buvabayevna, K. Y. (2024). The effect of investments in the years of independence on the industrial infrastructure of surkhandarya region. International Journal Of History And Political Sciences, 4(01), 50-54.